

is hosszabb tanulmányi időhöz szoktassa és mélyebb műveltség szerzésére ösztönözte.

11. Többször felvetődött már a felsőbb leányiskolai tanárok között az a gondolat, hogy jó volna külön egyesületet alkotni. Igaz, hogy nem volna népes egyesület, de létjogosult, sőt feltétlenül sürgős és szükséges, hogy a középfokú nőnevelés kérdései ott felvetődjenek, kidolgoztassanak. Propagandát kell érdekeinknek csinálni és a minisztérium segítségére lenni. Szükség volna egy szaklapra is, mely a leányközépiskolák helyzetét, kérdéseit, érdekeit megvitassa, a nyilvánosságot felvilágosítsa, az együttműködést és érzést kifejlessze.

Bitténbinder Miklós.

5. A főiskolai nevelés és oktatás kérdéseiből. A főiskolai nevelés és oktatás kérdéseivel önállóan eddigelé csodálatosan keveset foglalkoztak hazánkban. A középfokú oktatásból a XVIII-ik században szinte észrevétlenül, fokozatos fejlődéssel nőttek ki nálunk a kollegiumok és liceumok theologiai, jogi és bölcséleti kurzusai. Köztudomás szerint Mária Terézia szabályozta először államilag a főiskolai oktatást, ő tette igazán európai értelemben vett egyetemmé a régi nagyszombati több karú akadémiát, vagyis studium generalet és ő alapította a katolikus jellegű királyi jogakadémiákat. S ez utóbbiakban ő adta meg a típust, melyhez hasonlóvá fejlődni a felekezeti jogi főiskolák és csendes bölcséleti karok fokkonként igyekeztek. Ám magának az oktatási módszernek kérdésében — igen helyesen — nagyon tartózkodó volt a Ratio Educationis. Nem is kívánatos e rendet kívülről erőltetni a főiskolákra. Tudományegyetemi oktatásunk legszomorúbb korszaka volt az, amikor II. József, és az ő példájára későbbi uralkodóink is, illetőleg oktatásügyi kormányközegek, kezdtek beleavatkozni abba, mit és hogyan tanítsanak az egyetemen. Ezzel szemben megváltás volt az 1848. törvény az egyetemi tanszabadságról, amely persze csak 1867 óta, az alkotmányos korszakban valósult meg igazán.

Nagy örömeire a szép vívmánynak, aztán elkezdtünk szabadon berendezkedni Budapesten s a vidéken az egyre szaporodó, különböző fajta akadémiákon, főiskolákon. Csupán a tantárgyak címei tekintetében maradt meg a legfelső, egységes irányítás. Hogy aztán az egyes studiumok címe alatt, a rendesen nagy és alig körülhatárolható tudománynak mely részét adja elő a professzor s a vizsgálatokon mit kérdezzen a jelöltektől, ez teljesen az illető szakoktatójának szabad elhatározására hagyatott.

A főiskolai ágazatok tanáraivá régebben olyan férfiakat neveztek ki vagy választottak meg nálunk, akik valamely hasonló karak-

terű középfokú iskolában társaik közül kiváltak és alaposabb szak-képzettségüknek különösebb bizonyosságát adták, avagy az illető ismeretágnak megfelelő gyakorlati életpályán szereztek elismerésre méltó s bizonyos irányban feltűnő érdemeiket. Ezek persze hamarosan eltalálták, mit, mennyit és hogyan tanítsanak, mert saját tapasztalásukból ismerték a gyakorlati élet követelményeit s erre akarták előkészíteni tanítványaikat is. Tudósképzésről nem igen volt szó akkor. Az utolsó pár évtizedben azonban megváltoztak a viszonyok. Ma már nem a jelesebb gimnáziumi, reál- vagy kereskedelmi iskolai tanárokból, nem gyakorló ügyvédek, bírák, papok, orvosok, mérnökök, gazdák soraiból kerülnek ki a kisebb főiskolák professzorai: hanem olyan nem régen végzett ifjú emberekből, akik valamely szak különösebb ismeretének jeleként tudományos irodalmi dolgozatokat publikáltak.

Nem akarok belemenni annak a problémának vitatásába, hogy vajjon bizonyosan, kielégítően ismeri-e aztán annak az illető tudományágnak egész tárgykörét, a megfelelő határkérdésekkel egyben, az az ifjú ember, aki a tudományos termelés módszerének technikai készségével valamely, esetleg nagyon alárendelt jelentőségű részletkérdést ügyesen kidolgozott; sőt, ellenkezően, felteszem minden ifjú, kezdő akadémikus tanárról a mindenirányú teljes és alapos szaktudást. De egyről bátran merek nyilatkozni, és pedig arról, hogy egészen bizonyosan járatlan mégis az ilyen ifjú tudós magának a főiskolai oktatásnak s nevelésnek a módjában, többnyire még akkor is, ha talán egy-két évet külföldi egyetemeken töltött. És bizonyos, hogy legalább is három-négy esztendő telik el nehéz kísérletezéssel, amíg végre az illető, szívós autodidaxissal a maga számára kialakít vagy lemásol valamelyes módszert és a maga céljaira meghúzza a határokat abban a tekintetben, hogy mennyit és milyen elrendezésben akar megtanítani a nagy tudományból, melynek címe a leckerendben eléje van írva s megállapít bizonyos közlekedési módot maga és tanítványai között.

Jól tudom, hogy éppen ebben áll a tanítási szabadság, a tanító egyéniség szabad érvényesülhetésének nagyszerű elve. S nem is akarok semmiféle retrográd szellemű javaslatot tenni. Sőt azt is tudom, hogy tanügyi téren való félhivatalos mestereinknél, a németeknél is nagyjában így van mindez. Ám viszont, szentül meg vagyok győződve arról, hogy éppen, mert mindezek így vannak: *kétszeresen szükséges, hogy a főiskolai oktatás didaktikus és pedagógiai kérdései állandó megbeszélés tárgyai legyenek, hogy az ifjú tanárnemzedék gyorsabban eligazodjék feladata körében, tudomásul vevén idősebb kollegáinak tapasztalatait, javaslatait s hogy a folytonos újítási ki-*

sérletek ne térjenek vissza kipróbáltan rossznak bizonyult módszerekhez.

Nem tartanám jónak, ha a II. József receptje szerint egy új kormány gúzsba kötné főiskolai oktatásunkat, mégha ez a kötőzsinór nemzeti színű lenne is most; de nagy mulasztásnak látom, hogy számos főiskolánk tanári serege, elismerésre méltó arányú szaktudományos munkássága mellett — tisztelet a néhány kivételnek! — oly keveset foglalkozott a főiskolai oktatás didaktikai kérdéseivel s a pedagógiaiakkal is csak felületesen és ötletszerűen.

A legutóbbi időkhöz jóformán csak egyik-másik napilap hasábjain jelentek meg szórványosan ilyen kérdéseket általánosságban tárgyaló cikkek, igen gyakran felületes, elfogult feltűnés-hajhászattal torzítva a tényeket . . ., minden komoly reformálási szándék nélkül. Nagyobb arányú irodalmi harc csak a jogi oktatás módszerei körül zajlott le olykor-olykor, de ez is kevés igazi eredménnyel.

Lassanként újabban az egyes szaklapok is tárgyalni kezdtek ily körbe eső aktualitásokat. De annyira szétszóródva jelentek meg mind e cikkek, hogy azokat figyelemmel kísérni alig lehetett. Csak például: éppen a jogi oktatás égető bajait, s reformjának terveit tárgyaló komoly hozzászólásokat a Budapesti Szemle, Jogállam, Jogtudományi Közlöny, Magyar Figyelő, Magyar Társadalomtudományi Szemle, Huszadik Század, Magyar Jogászegyleti Értekezések, ankét-jegyzőkönyvek füzetengereiből kellene kihalásztatnia annak, aki e téren csak némileg tájékozódni akarna. E cikkek is inkább csak szervezeti kérdésekkel foglalkoztak, kevésbé methodikai jellegűek. Igazán nagyjelentőségű lépés ezért e téren az, hogy végre a jogi főiskolák tanárainak is megszületett a maguk szaklapjuk. Nagyjában ugyanez a képe a többi főiskolai ágazat pedagógiai irodalmának is, csakhogy távolról sem ilyen gazdag.

Általános kérdések megvitatására azonban igazán alig gondoltak eddigelé a mi főiskolai professzoraink. Valóban meg kell tehát becsülnünk a kevés kivételt. Nagy jelentőségűek *Schneller István* úttörő dolgozatai, miket a főiskolai tanulmányozás feladatairól írt (Pedagógiai Dolgozatok, III. kötet: Főiskolai tanügyről. Bpest, 1910. 8°. 427 l.). Nagy szükség volna olyan folyóíratra, melyben a legkülönbözőbb szakok professzorai adnák elő gondolataikat a főiskolai tanítás és nevelés ügyéről.*

Íme, a mindig előttünk járó németek, akiktől a jót eltanulni egyáltalában nem szégyen, már néhány esztendő óta rendszeresen

* E célt is szolgálja a Felsőoktatásügyi Egyesület és kiadványa.

foglalkoznak a «Hochschulpädagogik»-kal. Van hozzá társulatuk, folyóiratuk és tartanak gyűléseket és kongresszusokat. A *Zeitschrift für Hochschulpaedagogik* három éven át tárgyalta a közös főiskolai reform-kérdéseket. Az idén indult meg *Die Akademische Rundschau* (Leipzig, K. F. Koehler).

A főiskolai pedagógia és didaktika kérdései iránt német földön most igazán erősen megnövekedett az érdeklődés. A nagy német városokban utazgatva, a könyves boltok kirakataiban minduntalan találunk egy-egy új füzetet általános egyetemi vagy szakoktatási kérdésekről, avagy a diákság szociális helyzetének taglalásáról.

Minket magyarokat, kik most két új egyetem felállítása előtt vagyunk, különösen érdekelhetnek azok a mozgalmak is, amelyeknek célja, hogy Hamburgban és Frankfurtban új egyetemek, vagy legalább ilyenyszerű többfakultású modern főiskolák létesüljenek, melyekben nagyobb tért kapjanak a közgazdasági jellegű s gyakorlatibb irányú studiumok. A frankfurti mozgalom gyümölcse Theobald Ziegler műve: *Über Universitäten und Universitätsstudium* (Aus Natur und Geisteswelt, 411., Leipzig, Teubner, 1913.), melyben a Frankfurtban, az egyetemet előkészítő bizottság meghívására tartott előadásait adja a szélesebb nyilvánosság elé.

Igen élénk irodalmi tevékenységben, szinte kitörő erővel buzog fel a német főiskolai professzor-világnak sok megbeszélni valója. Eleddig e kérdések csak úgy egymásközi beszélgetésekkel, helyi megegyezésekkel, ötletszerűen intéződtek el; azok hátterébe a nagyközönségnek beelátnia sem igen lehetett, beleszólani meg egyenesen tilosnak látszott.

Nálunk is megvan a hajlam a főiskolai professzor-társadalomban arra, hogy a főiskolai kérdéseket belkörűen, *noli me tangere* módjára kezeljék, sőt csupán személyes érdekűnek tartásuk, sem a magok dolgába nem engedve mást belenézni, sem a másé iránt nem érdeklődve. Ezért nem is tudnak egymás tanításáról, a hallgatók iránt támasztott követelményeiről. S ezért lehet néha épületes példáit hallani annak, mily jelentéktelen apróságokba megy bele a vizsgálati kérdezés.

Ez különben még kisebb baj. Elvégre a tanár ú. n. «forsz»-kérdéseit a svindli-előkészítők, az ú. n. «szemináriumok» útján készített megfelelő kérdés-feleletes jegyzetekből ki lehet tanulni. De az a főbaj, hogy a tanárok — tisztelet a kevés kivételnek — csak a szakjokat adják az ifjagnak, nem a lelkeket. Hogy a főiskola ifjait is reá kellene nevelni valamely pályára s az életre: azzal már igazán nem törődik jóformán senki. Erre is csak egyetlen példával világítok reá. Köztudomású és milliószor elhangzott panasz az a nagy-

közönségnek, hogy a hivatalok saját külön, sablonos nyelve mennyire érthetetlen a beavatatlan ügyfél számára s hogy mennyi erőszakot tesz ez a stylus curialis a magyar nyelv természetén: s íme mégsem iparkodnak a jogi fakultáson javítani e lehetetlen állapoton. Írásbeli munkákat a főiskolákon a hallgatók nem igen végeznek; nálunk a jogi szakon éppen nem. Sem kollokviumok mellett, sem az ú. n. «alapvizsgák»-kal kapcsolatban ilyenek kidolgozását nem kívánják. Csak, ha valaki végzettsége tetejébe a tudományos zamatú *doctor* címet is el akarja nyerni: nos, csak akkor volna kénytelen megpróbálkozni először jogászai írásbeli munkálattal. De ekkor sem valamely, a gyakorlati életben szükséges fogalmazványt kell írnia, hanem valaminő fiók-tudományos munkát, aminővel soha nem próbálkozott. És ami a legszomorúbb, de immár nem is titok: ezek a munkák éppenséggel nem jönnek számításba. A tanárok nem is igen olvassák el... Minek is tennék! Hiszen a legtöbbet ezek közül nem is az írta, aki benyújtotta. Ezeket a disszertációkat egyszerűen vásárolni lehet a raktáron levő gyári készítményekből börzei áron. És e tisztátalan üzletre senkisé sem tapos reá! Így történhetik meg aztán, hogy jogi doktori címet kaphat s ügyfelekre szabadulhat rá tucattjával olyan ember, aki értelmesen fogalmazni teljességgel nem képes, sőt igen gyakran szabatosan magyarul írni s beszélni sem tud.

Az elmondottak csak töredékes részletek abból a nagy kérdéscsoportból, amely szemünk elé tárul, mihelyt a főiskolai (egyetemi és akadémiai) nevelés és oktatás ügyét problémának fogjuk fel. Főként a jogakadémiákra gondoltam, de egyetemeink mindenik karán s a theologiai intézetekben is van mit meggondolni bőségesen. S mindezeknek kihatása van egész közéletünkre.

Gergely György.

VEGYES.

A III. egyetemes tanügyi kongresszus egybehívását mondta ki szükségesnek a nov. 15. tartott középiskolai tanári kongresszus. A mindenik fokú tanító személyzet tömörítését, az egész köznevelés reformjának előkészítését, nagy nemzeti művelődési politikai program kidolgozását remélik attól, ha majd e kongresszus valamely állandó szervezetet létesít s időnként ily egyetemes nagygyűlések ülnek össze. Ezt a szükségletet mindenik iskolafaj tanítósa érzi; az együtt működés feltétele, az együtt gondolkodás az utóbbi időben lényegesen megerősödött s ha gyorsan a siker nem látszhatik is meg, remélhető oly folyamat megindulása, amely köznevelésünk